

Klemens Wydrzyński (1800–1864)

Клеменс Выдржинский (1800—1864)

Rozwój leśnictwa w Królestwie Polskim od początków lat sześćdziesiątych ub. stulecia jest ściśle związany z garstką najwybitniejszych spośród wychowanków Szczególnej Szkoły Leśnictwa, a po niej Oddziału Leśnego Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie. Służyli oni krajowi zarówno piórem, jak i pracą na naczelnych stanowiskach przede wszystkim w lasach rządowych. Do nich należy bezspornie Klemens Wydrzyński, którego 160 rocznica urodzin przypada w roku bieżącym.

Klemens Wydrzyński, syn Tadeusza, urodził się w niezamożnym środowisku w mieście Szakach w pow. mariampolskim późniejszego województwa augustowskiego. Po ukończeniu szkół wojewódzkich w Łomży wstąpił na wydział prawny Uniwersytetu Warszawskiego i uzyskał w 1822 r. dyplom magistra obojga prawa i administracji ze stopniem celującym. Wobec tego, że jego zainteresowania szły jednak przede wszystkim w kierunku nauk przyrodniczych, a w szczególności nauk leśnych, skorzystał z bardzo dogodnych dla niego przepisów Szczególnej Szkoły Leśnictwa. Przepisy te przewidywały, że do oddziału trzeciego (którego ukończenie dawało najwyższe uprawnienia w państwowej służbie leśnej) mogły być przyjęte jedynie osoby posiadające patent magistra administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Wstąpił więc do tej szkoły w 1823 r., a równocześnie rozpoczął aplikację w Wydziale Lasów. Po ukończeniu Szczególnej Szkoły Leśnictwa, wobec wybitnych zdolności wykazanych podczas studiów, został zamianowany podleśnym strażowym w leśnictwie Lubochnia. Tam właśnie znajdowała się wtedy Szkoła Praktyczna Leśna, związana ze Szczególną Szkołą Leśnictwa, wobec czego miał możliwość stałego stykania się z najbardziej postępową na owe czasy gospodarką leśną. W 1827 r. został adiunktem przy urządzaniu lasów, a w 1829 zastępcą asesora nadleśnego przy Komisji woj. kaliskiego. W 1830 r. przeszedł do pracy w lasach prywatnych i dopiero w 1839 r. wrócił do służby w lasach rządowych jako nadleśniczy leśnictwa w gub. augustowskiej. W 1840 r. został zastępcą komisarza leśnego do urządzania lasów skarbowych a od 1841 r. referentem w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Rocznik Administracji Leśnej na 1847 r. podaje, że w Oddziale Lasów Wydziału Dóbr i Lasów Rządowych K.R.P. i S. Wydrzyński był jednym z pięciu komisarzy do urządzania i oceniania lasów. Stanowisko to piastował od 1846 r. Od

1850 r. w Sekcji Leśnej tejże Komisji piastował urząd referenta. Poza tym był w tej Sekcji urzędnikiem do szczególnych poruczeń. Wreszcie na schyłku życia, w 1863 r., po przejściu na emeryturę K. Glinki-Janczewskiego, został naczelnikiem Sekcji Leśnej w K.R.P. i S., a więc najwyższym urzędnikiem leśnym w Królestwie Polskim. Urząd ten piastował jednak niedługo, zmarł bowiem 1 grudnia 1864 r.

Wobec zajmowania przez Wydrzyńskiego przez wiele lat odpowiedzialnych stanowisk w zarządzie lasami rządowymi Królestwa Polskiego mógł on oddziaływać na kształtowanie się stanu tych lasów. Spędzenie wielu lat na pracy w terenie, i to nieraz we wzorowych gospodarstwach leśnych, ułatwiło mu wniknięcie w potrzeby tej gospodarki, które poprzednio zbadał gruntownie od strony teoretycznej. Wniknięcie w potrzeby gospodarki leśnej Królestwa Polskiego ułatwiło mu zarazem otrąśnięcie się w znacznym stopniu od naśladownictwa wzorów obcych, rozbudziło w nim dążenie do dostosowania wskazań nauki niemieckiej do warunków lokalnych. W związku z tym pragnie on ugruntować technikę zarządzania i organizacji zarządu w lasach rządowych, jak również zabiegów hodowlanych na wzorach wypracowanych od lat dwudziestych ub. stulecia na terenie Królestwa Polskiego przez zespół polskich leśników. Oczywiście, wzory te oparły się w dużym stopniu na poglądach głoszonych przez leśników niemieckich, ale przestawały być ślepych naśladownictwem. Jako wybitny znawca spraw leśnych był członkiem Komisji Egzaminacyjnej na kandydatów do służby rządowej leśnej. Brał czynny udział w pracach Towarzystwa Rolniczego, które w dowód uznania dla jego pracy społecznej uczyniło go swym członkiem honorowym.

Przechodząc do działalności naukowej i naukowo-popularyzacyjnej Wydrzyńskiego trzeba stwierdzić, że był on autorem dwóch dużych prac zamieszczonych w „Sylwaniu”. Pierwsza z nich wyszła w tomach 18 i 19 naszego czasopisma (1842/43 r.) pt. „Zasady ogólne zarządu i zagospodarowania lasów tak rządowych jak prywatnych podług dr. Pfeila”. Wydrzyński występuje w jednym rozdziale jako tłumacz pewnych ustępów z dzieł Pfeila, w reszcie — jako komentator tych dzieł. Swe poglądy ekonomiczne opiera na pracach Ricardo, Mac Cullocha, Say'a, ale również cytuje jako podstawowe dzieło z zakresu ekonomii politycznej „Gospodarstwo narodowe” Skarbka. Trwały pomnik w naszej literaturze leśnej postawił sobie Wydrzyński przez napisanie „Przewodnika dla służby leśnej rządowej”, któremu został poświęcony t. 23 (1853 r.) i t. 24 (1858 r.) „Sylwana”. Zawarty jest tu wynik działalności organizacyjnej leśników polskich w ciągu kilkunastu lat. W pracy tej w sposób encyklopedyczny zostały umieszczone wszystkie przepisy dotyczące lasów Królestwa Polskiego, zaopatrzone odpowiednimi komentarzami. Praca ta i dzisiaj stanowi jedno z podstawowych źródeł przy studiowaniu dziejów gospodarstwa leśnego w Królestwie Polskim od początków drugiej połowy ub. stulecia. W 1862 r. w postaci niedużej książki ukazała się praca Wydrzyńskiego pt. „Urządzanie lasów w Królestwie Polskim”, która uprzednio była zamieszczona w kilku numerach „Gazety Rolniczej” z 1861 r. Podane są w niej w formie popularnej różne wiadomości z zakresu leśnictwa. Autor wykazał, że wobec małej ilości ziemi, którą rozporządzają chłopcy, rzeczą dla nich konieczną jest korzystanie w dostatecznej mie-

rze z lasów dworskich. Pewne uzupełnienie tej pracy stanowi artykuł zamieszczony w „Gazecie Rolniczej“ w 1864 r. traktujący o użytkach ubocznych z lasów, ale poruszający zarazem sprawę leśnych zakładów przemysłowych. W tejże „Gazecie Rolniczej“ już po śmierci Wydrzyńskiego, a mianowicie w 1865 r., wyszła jego rozprawa pt. „Las i jego wpływ na gospodarstwo krajowe“. Wreszcie należy zaznaczyć, że Wydrzyński był również współpracownikiem „Przeglądu Rolniczego, Przemysłowego i Handlowego“. Spod jego pióra wyszły zamieszczone w tym czasopiśmie artykuły pt. „O potrzebie drzewa i lasów w gospodarstwie rolnem“ (1856), „O drzewach i krzewach leśnych“ (1856 i 1857), „O uprawie i hodowaniu lasów“ (1858). Drugi z tych artykułów pod tytułem „Życie drzew“ został włączony przez Adama Mieczyskiego do jego książki „Zasady Leśnictwa“ (t. I) z zaznaczeniem autorstwa Wydrzyńskiego. Po zgonie E. Pohlensa prowadził Wydrzyński na łamach Encyklopedii Powszechnej (od t. 10) dział leśnictwa i opracowywał niektóre hasła.

Po śmierci Wydrzyńskiego jego biografię napisał A. Poraj („Gazeta Rolnicza“, 1865 r., nr 1). Po dziesięciu latach mniej więcej w tych samych słowach pisze o nim A. Hollak, uwypuklając duże zasługi zmarłego. Wspomnienia te stanowią chyba jedyny dotąd bardziej wyczerpujący życiorys zasłużonego leśnika. Pomijam krótkie wspomnienia pośmiertne J. Krasuskiego i A. Mieczyskiego.

Antoni Żabko-Potopowicz

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego dnia 27 kwietnia 1960 r.